

Valikoivan puhumattomuuden diagnosointi (selektiivinen mutismi, SM)

Lapsen puhumattomuuden taustalla voi olla monia syitä, ja yksittäisen lapsenkin kohdalla syitä voi olla useita. Valikoivasti puhumattomat lapset kuuluvat yleensä yhteen kolmesta ryhmästä:

1. ´Puhdas valikoiva puhumattomuus´ - puhumisen pelko, joka liittyy siihen, kuka kuulee puheen. Se voi olla matalan tai korkean profiilin puhumattomuutta, kuten kuvattu sivuilla 1-2.
2. Valikoiva puhumattomuus, johon liittyy **puheen- tai kielenkehityksen vaikeutta** tai **suomi vieraana kielenä**.
3. Valikoiva puhumattomuus, johon liittyy muita diagnooseja, kuten **autismikirjon häiriö**, **sosiaalinen ahdistuneisuushäiriö**, tai muita merkittäviä vaikeuksia (lääketieteellisiä, ympäristöön tai tunne-elämään liittyviä).

Valikoivaa puhumattomuutta ei pidä sekoittaa:

- ´traumaattiseen´ tai ´reaktiiviseen´ puhumattomuuteen – kommunikoinnin puuttuminen on tällöin laaja-alaista ja alkaa voimakkaasti pelottavan tai uhkaavan tapahtuman jälkeen. Lapsi tarvitsee tällöin apua selvittääkseen näkemiensä ja kokemiensa asioiden kanssa.
- **haluttomuuteen puhua** – tämä koskee meitä kaikkia (katso sivun alaosa).

Tekijöitä, jotka viittaavat valikoivaan puhumattomuuteen:

- Lapsi ei puhu tietyille ihmisille tai heidän läsnä ollessaan, paitsi erityistilanteissa (esim. helpoissa kommunikaatitilanteissa), ja käyttäytymismalli on johdonmukainen.
- Ei ole viitteitä siitä, että puhumattomuus selittyisi täysin puheen- tai kielenkehityksen ongelmilla.
- Lapsella voi olla jonkinasteisia puheen- tai kielenkehityksen ongelmia, mutta siitä huolimatta puhuu luottavaisesti joidenkin henkilöiden kanssa, mutta ei muiden.
- Ei ole viitteitä suurista käyttäytymiseen liittyvistä, kehityksellisistä tai psykoottisista vaikeuksista.
- Lapsi toimii hyvin vuorovaikutuksessa yhden tai useamman tutun ihmisen kanssa.

Valikoiva puhumattomuus on *epätodennäköinen* diagnoosi, jos:

- Lapsi ei puhu missään tilanteessa.
- Lapselle ei ole koskaan kehittynyt kykyä käyttää lausetasoista puhetta kotitilanteissa
- Lapsella on vaikea-asteisia oppimisvaikeuksia.
- Lapsi puhuu yhtä rajoittuneesti kotona.
- Lapsen tapa puhua on epäjohdonmukainen, esim. lapsi puhuu opettajalle joinakin päivinä, muttei toisina, vaikka olosuhteet olisivat samanlaiset.
- Puhe loppuu tai vähenee äkillisesti (selvitä taustalla olevat syyt, esim. kiusaaminen, kritisointi).

Haluttomat puhujat (lapsella on hyvä syy siihen, ettei tee mieli puhua)

Puhumattomuus ei liity siihen, kuka on paikalla, kuten valikoivassa puhumattomuudessa, vaan siihen vaikuttaa:

- painostus puhumaan uudessa tai ryhmätilanteessa (lapsi on luonnostaan ujo ja ylikuormittuu helposti ja tarvitsee aikaa orientoitua kseen ja ´lämmetäkseen´, kahdenkeskisessä tilanteessa puhuminen sujuu helposti)
- toisen käyttämä monimutkainen kieli tai epämääräiset ilmaisut, joita lapsi ei ymmärrä (lapsi tarvitsee yksinkertaista ja selkeää puhetta)
- keskustelukumppanin persoonallisuus ja puhetyyli (toisen haastava, autoritäärinen tai arvosteleva puhetyyli voi hiljentää lapsen)
- seurauksien pelko (kulttuuriin liittyvät merkitykset ja varoitukset, kokeeko lapsi olevansa sosiaalisesti hyväksytty)
- keskustelun aihe ja sosiaalinen kiinnostus (pidä mielessä mahdollinen autismikirjon häiriö)